

Eindverslag van de inspraak inzake Lokale Energie Strategie en transitievisie Warmte

Nummer: 2481

Inhoudsopgave

Inleiding	3
Algemeen beeld	4
Beantwoording van de vragen en inspraakreacties	5
Bijlage Overzicht inspraakreacties LES en TVW	10

Inleiding

In de raadscommissie omgeving van 29 juni jl. is ingestemd met het vrijgeven voor inspraak van de concept-bouwsteen Lokale Energiestrategie (LES) en de Transitievisie Warmte (TVW). Beide stukken hebben van 1 juli – 15 september 2021 ter inspraak gelegen. In dit eindverslag en de bijbehorende bijlage, wordt ingegaan op de gestelde vragen – suggesties en opmerkingen die zijn in gebracht en worden van antwoord voorzien. Om een adequaat

overzicht te geven zijn de meer algemenere vragen, veel gestelde vragen en opmerkingen geclusterd weergegeven in dit eindverslag. De meer specifieke vragen zijn in een overzichtslijst opgenomen en beantwoord, zie bijlage. De beiden stukken worden, na vaststelling, toegezonden naar alle indieners met dank voor hun inbreng en reacties.

Algemeen beeld

Tijdens de inspraakperiode zijn 37 reacties ingediend. De reacties variëren van een meer sceptische houding ten aanzien van de energietransitie zelf, suggesties voor ambitieuzer doelen, aandacht voor de betrokkenheid van inwoners, aandacht voor betaalbaarheid en haalbaarheid en tempo, algemene en zeer specifieke vragen en een enkele inhoudelijke opmerking op beide stukken.

Een deel van de reacties heeft betrekking op de ambities uit het Klimaatakkoord of wensen tot hogere ambities. Als gemeente stellen wij niet het Klimaatakkoord ter discussie, noch achten wij een versnelling van de ambities uit het Klimaatakkoord erg realistisch gezien de enorme opgave waar we nu voor staan. Op die meer strategische punten zijn beide nota's daarom niet aangepast. Wel zijn een aantal verduidelijkingen opgepakt en verwerkt in beide documenten, net als een meer technische zienswijze over de aan te houden afstanden tussen mogelijke warmtenetten en drinkwatervoorzieningen.

Verder zijn er vragen gesteld die in een latere fases aan de orde komen. Een ander deel van de reacties zijn aanleiding om blijvend met alle belanghebbenden nauw in contact en overleg te zijn en blijven. De behoefte aan duidelijke informatie is groot merken wij. Logisch omdat aan de start van deze langdurige transitie nog niet alles uitontwikkeld is en ook de betaalbaarheid nog verder invulling gaat krijgen. Maar welke energie oplossing het ook wordt, bouwwerken goed isoleren is altijd een belangrijke goede eerste stap die genomen kan worden ongeacht of een wijk al aan de beurt is.

Beantwoording van de vragen en inspraakreacties

Hierna de beantwoording van de meer algemene vragen:

1) Wat is het belang en nut van de energietransitie?

Duizenden wetenschappers over de hele wereld zijn het met elkaar eens dat de menselijke uitstoot van broeikasgassen sinds het begin van de industriële revolutie, de huidige opwarming van het klimaat veroorzaakt. Daarom hebben bijna alle landen in Parijs passende afspraken gemaakt om de gevolgen van klimaatverandering zoveel mogelijk te beperken. De rijke landen moeten hun uitstoot in 2050 terugbrengen naar nul. Dat betekent dat we - ook in Nederland - moeten stoppen met het gebruik van benzine en diesel als autobrandstof en met het gebruik van aardgas voor de verwarming van woningen. Als we nu beginnen hebben we dertig jaar de tijd en kunnen we het op een verantwoorde manier doen. Nederland zorgt jaarlijks voor 0,5% van alle CO₂-uitstoot ter wereld. Dat lijkt op het eerste gezicht misschien heel weinig, maar gezien de grootte van ons land, is dat een hele grote bijdrage.

2) Wat betekent de energietransitie voor ons als inwoner?

Met de energietransitie wordt de overgangsfase bedoeld waarin we van fossiele brandstoffen volledig overgaan op hernieuwbare energiebronnen. Dit betekent dat we in Nederland de kolencentrales gaan sluiten, stoppen met het winnen van aardgas en uiterlijk in 2050 geen aardgas meer gebruiken voor het verwarmen van onze huizen. Daarnaast betekent dit ook dat we minder energie moeten gaan verbruiken, bijvoorbeeld door woningisolatie en het weren van onzuinige auto's die op diesel of benzine rijden.

3) Zijn de plannen wel ambitieus genoeg? En gaan wij de tussentijdse opgaven halen?

Zowel de LES als de TVW tonen een gezamenlijke visie met oog voor lokaal

draagvlak en ruimtelijke inpassing. In de LES sluiten we aan op de RES van de energieregio en vertalen we de opgaven naar onze gemeente. De RES wordt elke twee jaar herzien op grond van technologische ontwikkelingen, nieuwe regelgeving – financiering en (inter-)nationale afspraken. Zodra dit effect heeft op lokale schaal, passen we de LES aan. De TVW wordt sowieso elke vijf jaar geactualiseerd. Dit borgt de mogelijke bijstelling en het halen van de tussentijdse opgaven. Daarnaast achten wij het niet erg realistisch om hogere ambities te formuleren, daar deze nu al zo groot zijn.

4) Hoe ziet de uitvoering en realisatie van de plannen eruit?

Om de plannen om te zetten naar nieuwe zon- en warmteprojecten en een impuls inzake isoleren, moet de focus nu meer richting de uitvoering. Wij zullen de 'doeners' in de energietransitie, zoals de netbeheerder, inwoners, bedrijven, woningcorporaties en energiecoöperaties actief blijven vragen om van de LES en de TVW een succes te maken. In de wijkuitvoeringsplannen gaan we verder concretiseren en zal ook aandacht worden besteed aan de technische en financiële uitvoerbaarheid. Dit doen we nadrukkelijk samen met de inwoners van de wijk. Naast de beschikbare gemeentelijke middelen is financiële ondersteuning van het Rijk nodig om maatschappelijk opgaven mogelijk te maken.

5) Waarom gaan wij van het aardgas af terwijl in andere landen men er juist aan gaat?

Andere landen gebruiken vaak verwarmingsbronnen, zoals bijvoorbeeld aardolie of bruinkool met een veel hogere CO₂-uitstoot dan aardgas. De overgang naar aardgas is een tussenoplossing naar een niet fossiele verwarmingsbron die veel CO₂-besparing oplevert. Nederland heeft ook CO₂-reductieafspraken gemaakt en dat houdt in dat wij van het aardgas overgaan naar een niet fossiele en hernieuwbare energiebron.

6) Wat zijn de alternatieven voor gas en hoe worden wij daar bij betrokken, ook gelet op de kosten die e.e.a. met zich gaan meebrengen?

Om het stoppen met aardgas in de toekomst mogelijk te maken voor alle huishoudens in Leidschendam-Voorburg zijn in de Lokale Energiestrategie verschillende opties verkend. Eén daarvan is om gezamenlijk met de wijk over te stappen naar een collectief alternatief in plaats van ieder voor zich. Om te kijken of dit voor uw buurt mogelijk is, is de 'Transitievisie Warmte' opgesteld. Daarin staat beschreven rond welke tijd en met welk waarschijnlijk alternatief uw wijk van het aardgas af gaat. Daarna maken we samen met u als bewoner, per wijk een 'wijkuitvoeringsplan', een WUP dus. Het voordeel van een collectieve (wijk) aanpak is dat de kosten uiteindelijk flink omlaag kunnen gaan voor u als bewoner. Voor een wijk gezamenlijk warmtepompen en isolatie inkopen is bijvoorbeeld veel voordeliger dan wanneer van u als bewoner verwacht wordt dat u dit zelf regelt.

7) Er worden anno 2021 nog soms huizen opgeleverd met aardgasaansluiting.

Er worden dagelijks talloze nieuwe aardgasvrije woningen gebouwd. Dat de woningen aan het Molenpad nog een aardgasaansluiting hebben, komt doordat de bouwaanvraag zelf verleend is, voordat de verplichting tot aardgasvrij bouwen gold. De bouwer mag in dat geval nog woningen met een aardgasaansluiting opleveren.

8) Waarom zetten we niet nu al waterstof in voor verwarmen en koken?

Over de inzet van waterstof is veel te doen. Het lijkt een eenvoudige oplossing, waarbij weinig aanpassingen in de woning en aan de infrastructuur nodig zijn. Helaas kleven er nog een aantal nadelen en beperkingen aan het gebruik ervan. Zo is er veel elektriciteit nodig om groene waterstof te produceren. Dit is grofweg vijf keer minder efficiënt dan het verwarmen met een warmtepomp. Met andere woorden: er zijn op termijn ongeveer vijf keer meer windmolens of zonnepanelen nodig om huizen met waterstof te verwarmen, dan bij verwarmen met een warmtepomp. De elektriciteit die nodig is voor de productie van waterstof wordt nu voornamelijk uit fossiele energiebronnen zoals kolen en aardgas gemaakt. Groene waterstof is nog duur en schaars, en de verwachting is dat dit voorlopig zo zal blijven. De verwachting is dat waterstof een belangrijke rol zal spelen in de energietransitie, maar in eerste instantie niet

in woningen. Waterstof is namelijk erg geschikt om hoog temperatuur warmte te leveren. Het is dan ook het meest logisch om het in te zetten waar ook echt een hoog temperatuur nodig is. Voor sommige sectoren is hoog temperatuur essentieel, bijvoorbeeld voor de industrie en het verduurzamen van de luchtvaartsector. Waterstof kan ook een belangrijke rol spelen in het balanceren van het elektriciteitsnet, wanneer er meer zon- en windenergie op aangesloten wordt. Woningen liggen minder voor de hand om met zulke schaarse hoog temperatuur warmte te verwarmen, omdat dit ook op andere manieren kan. Mocht waterstof in de (verre) toekomst voor woningen toch goedkoop en grootschalig beschikbaar komen, dan wordt hier zeker naar gekeken. Voor de komende tien jaar kiezen we oplossingen, die nu beschikbaar zijn en bewezen zijn.

9) Hoe gaan we de energieopgaven halen?

De uitvoering van de opgaven inderdaad een hele uitdaging. Om tot onze opgaven in 2030 en 2050 te komen, zetten we stappen via parallelle sporen: isoleren, elektrisch koken en een andere verwarmingsinstallatie in de woningen, passende infrastructuur aanleggen of versterken in de wijk (warmtenet, verzaamd elektriciteitsnet of een aangepast gasnet) en verduurzaming van de bronnen (elektriciteit, warmte én duurzaam gas). Ook zal er ondersteuning door rijksregelgeving en financiële ondersteuning nodig zijn om de hele transitie te laten slagen. Ook voldoende vakmensen is een probleem, dat landelijk speelt en erkend wordt. Om in 2050 alle energieopgaven op tijd te hebben gerealiseerd, moeten we nu al investeren in goed opgeleide mensen die de transitie kunnen uitvoeren.

10) Wat is de motivatie achter de wijkvolgende ten aanzien van de Amstelwijk?

De constatering van indiener dat de warmtevraag per wooneenheid relatief laag is klopt. Dat is echter niet het enige aspect dat is meegewogen in bepaling van de wijkvolgorde. Ook de warmtevraagdichtheid (hoeveelheid woningen en warmtevraag per gebied), de hoeveelheid aan corporatiebezit, renovatieplannen van corporaties en wooneenheden spelen een rol. Zo is voor de Heuvel een ontwikkeling van een warmtenet met Aquathermie kansrijk en zou de Amstelwijk daar ook van kunnen profiteren. Zeker omdat de woningen in de Amstelwijk al voldoende geïsoleerd zijn voor zo'n oplossing.

11) Zijn wij een experimenteerwijk met aardgasvrij?**En lopen we daardoor risico's?**

Er is geen sprake van experimentwijken of grote onzekerheden en risico's voor inwoners. Er wordt gezocht naar aardgasvrije oplossingen, die goed toepasbaar zijn – betaalbaar en bewezen. Uit de landelijke proeftuinen kunnen voldoende lessen geleerd worden om in onze wijken tot de goede keuzes te komen. Daarnaast hebben een heleboel woningen al bijvoorbeeld warmtepompen (circa 700.000) die ook goed functioneren in de praktijk. Deze bestaande technieken en bewezen oplossingen nemen wij mee en leggen deze voor aan de inwoners in een wijk. Zo kunnen we – stap voor stap – verantwoord aan de slag.

12) Wat gaan deze plannen voor mijn huis – wijk en portemonnee betekenen?

Specifiek per huishouden en persoon kunnen wij niet aangegeven wat de energietransitie gaat kosten en opbrengen. Wel weten we dat al veel mensen zijn aan de slag met energie besparen en isoleren. Dit levert meer comfort op in uw woning en gaat de maandelijkse energierekening naar beneden, zeker als je aardgas vrij kunt zijn. De energietransitie en een aantal investeringen in uw huis gaan geld kosten, maar het is nog onduidelijk hoeveel dat exact zal zijn. Het is evident dat het Rijk flink zal moeten bijspringen.

De raad heeft een deel van de Enecogelden bestemd voor de energietransitie en daarvoor is een specifiek bestedingsplan vastgesteld. Via de gemeentelijke subsidieregeling en voordelige duurzaamheidsleningen biedt de gemeente een mooi pakket aan in verhouding tot andere gemeenten, die helemaal geen middelen hebben. Zo streven wij ernaar als gemeente om de energietransitie voor iedereen mogelijk en betaalbaar te houden. Dat kunnen wij echter niet alleen zoals hiervoor aangegeven.

13) Ik overweeg zonnepanelen, maar ben bang dat toekomstige verbouwingen de opbrengst verminderen. Wat is al of niet mogelijk?

Fijn dat u zonnepanelen overweegt! Als burens in de toekomst een dakopbouw overwegen, zullen zij in de regel een omgevingsvergunning moeten aanvragen bij de gemeente. Als de vergunning wordt verleend, heeft de aanvrager in beginsel groen licht om het bouwwerk te realiseren. Daarmee lijkt de kous op het eerste oog misschien af, maar toch liggen er nog

verschillende risico's op de loer. Een vergunning alleen is vaak nog niet voldoende om te kunnen starten met de bouw. Allereerst moet voor de aanleg van een dakopbouw doorgaans toestemming worden gegeven. Ontbreekt toestemming, maar wordt de dakopbouw toch gerealiseerd, kan bij de rechter verwijdering van het bouwwerk vorderen. Om dat te voorkomen, is het zaak om elkaar tijdig op de hoogte te stellen van de bouwplannen en om instemming te verzoeken. In de tweede plaats kan een dakopbouw schade toebrengen aan één van de (directe) burens. Zelfs wanneer het bouwwerk is gebouwd in overeenstemming met de verleende omgevingsvergunning. Het is in Nederland sinds 1972 vaste rechtspraak dat een vergunning niet vrijwaart tegen aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad. Met andere woorden: de woningeigenaar kan van de gemeente een vergunning krijgen, maar alsnog onrechtmatig handelen jegens een derde - bijvoorbeeld de buurman. Echter, het ondervinden van hinder alleen is niet zonder meer onrechtmatig. Of hiervan sprake is, is sterk afhankelijk van de omstandigheden van het geval en de ernst van de hinder. Om juridische conflicten te voorkomen, is het raadzaam om vooraf met uw burens in overleg te treden over uw voorgenomen (bouw)plannen.

14) Voorburg-Midden is een gemengde wijk met ook oude huizen, kunnen die wel uit de voeten met een warmtepomp?

Uw woning isoleren en zonnepanelen plaatsen is een goede eerste stap richting aardgasvrij wonen. Wij realiseren ons dat woningen in Voorburg midden nog wat meer tijd nodig hebben en daarom is die wijk niet opgenomen als een van de startwijken. Er komen steeds meer betere warmteoplossingen die ook voor oudere woningen geschikt zijn dus wij verwachten dat ook uw woning op termijn aardgasvrij kan worden. Samen met de wijken die aan de beurt zijn zoeken wij naar de beste oplossingen voor die wijk. Tot die tijd kan bijvoorbeeld een hybride warmtepomp een goede tussenstap zijn.

15) Wat zijn de subsidiemogelijkheden voor isolatie – zonnepanelen en warmtepompen en kan het subsidieplafond worden verhoogd?

De huidige subsidieregelingen richten zich op het isoleren van woningen en groene daken. We hebben hiervoor gekozen omdat we eerst in willen zetten op besparen van energie en klimaatadaptatie. We zetten nu (nog) niet in op het opwekken van energie op een duurzame manier. Wel zijn er vanuit het Rijk al enige subsidies en leningen beschikbaar, de ISDE-subsidie voor meerdere duurzame maatregelen, waaronder bijvoorbeeld de warmtepomp. Voor de komende vier jaar is er extra geld beschikbaar voor de stimuleringsregeling isolatie en groen dak, zodat de continuïteit beter gewaarborgd blijft.

16) Kan het aanvraagformulier worden versimpeld en de vereiste voor de subsidie worden verlaagd?

Het aanvraagformulier proberen we zo eenvoudig mogelijk te houden zodat het toegankelijk is voor de meeste mensen. We stellen inderdaad een aantal voorwaarden aan de maatregelen, waaronder het aantal m². De gemeente stelt een bepaald minimum hoeveelheid isolatie als voorwaarde voor de subsidie. Dit omdat de administratieve kosten voor afhandeling van een subsidie wel in verhouding moeten staan tot de gevraagde subsidie.

17) Zijn inwoners voldoende op de hoogte en of bewust van de energietransitie?

Wij zien dat inwoners uiteenlopende wensen en mogelijkheden hebben om in de energietransitie stappen te zetten. Sommige bewoners zijn zich goed bewust van de opgave en wat dit mogelijk kan betekenen voor hun woning in de toekomst. Anderen zijn zich nog nauwelijks bewust van deze opgave. De gemeente zoekt steeds in presentaties, zoals filmpjes en bijeenkomsten naar manieren om deze verschillende groepen inwoners te informeren en betrekken. Het doel is hen mee te nemen in de ontwikkelingen om draagvlak en bewustwording te creëren en een handelingsperspectief te bieden. Bij het opstellen van de huidige plannen hebben we veel meningen en andere informatie verzameld tijdens bewonersbijeenkomsten en andere bewonerscontacten, zoals Webinars voor VvE's maar ook enquêtes en polls. Ook hebben we de verschillende (wijk) bijeenkomsten georganiseerd, waarbij bewoners vertegenwoordigd zijn door bijvoorbeeld

wijkverenigingen, VvE's, Stichting Duurzaam LV, Energy Common, huurderscommissies en huurdersverenigingen.

18) Hoe worden wij als inwoners straks verder betrokken?

We staan aan de start van een langdurige opgave waar we naar verwachting nog heel veel moeten bijeenkomen, overleggen, afstemmen en informatie verzamelen, afwegen en besluiten. We hebben alle bewoners nodig om onze opgaven te realiseren. We communiceren daarom inclusief, divers en sluiten niemand uit. Als er groepen bewoners niet in de gelegenheid zijn om deel te nemen, dan zorgen we ervoor dat de belangen van deze bewoners op een andere manier zijn vertegenwoordigd.

In de fase van het wijkuitvoeringsplan gaan we de wijze van participatie, communicatie en vertegenwoordiging van bewoners verder uitwerken. Hierbij staan we open voor iedere bewoner en groepen bewoners die als voorlopers een aanjaagfunctie kunnen vervullen. Ook de wijze van besluitvorming is nog niet vastgelegd. Hierbij hebben we alle inzichten, professioneel en niet professioneel, nodig om gedragen plannen te maken waar verschillende belangen zorgvuldig zijn afgewogen.

19) Kan ik nu al aan de slag?

U hoeft niet te wachten op wijkuitvoeringsplannen om aan de slag te gaan. Dit is bedoeld in de LES onder de omschrijving van "natuurlijk tempo". Het is juist logisch om natuurlijke verbouwingmomenten te benutten, om de stappen richting aardgasvrij te zetten. We hebben daarvoor een subsidieregeling en voordelige duurzaamheidsleningen. Wilt u met een wijk of buurt aan de gang? dan proberen wij dat zo goed mogelijk te ondersteunen.

20) Is een warmtenet met restwarmte wel zo duurzaam?

De inzet van warmtenetten zoals restwarmte uit Rotterdam is inderdaad complex en in bepaalde mate minder duurzaam. Dat hebben wij in de LES ook zo verwoord en daarom zijn we terughoudend met de aanleg van grootschalige warmtenetten. Wij zien wel mogelijkheden voor kleinschalige warmtenetten met duurzame lokale bronnen.

21) Hoe zit het met het balanceren tussen vraag en aanbod en zon en wind?

Het balanceren en creëren van een stabiel energieaanbod is essentieel. Zeker omdat wind en zon niet over alle seizoenen heen een even constant aanbod geven om in alle elektriciteitsbehoefte te voorzien. We zullen moeten zoeken naar methoden om energie op te slaan en het verbruik over de dag zo goed mogelijk te verdelen. De batterij technologie volgen wij dan ook op de voet. Overigens zijn in Nederland de netbeheerders eindverantwoordelijk voor een stabiel netwerk en dus levering. Als gemeente kijken we nadrukkelijk naar energieoplossingen die zo min mogelijk vergen van het elektriciteitsnet. Zo is een bodem warmtepomp bijvoorbeeld gunstiger voor het netwerk dan een lucht warmtepomp qua (piek) belasting.

22) Graag rekening houden met de nieuwe technische inzichten inzake afstanden tussen drinkwaternetten en warmtenetten.

Dank voor het delen en aanreiken van de nieuwste inzichten op dit vlak ten aanzien van de afstand tussen warmtenetten en drinkwaternetten. Dit om de drinkwaterkwaliteit te kunnen waarborgen. Wij nemen dit punt op in de definitieve Transitievisie Warmte en zal op dit punt worden aangepast.

Tenslotte,

Veel inwoners hebben de moeite genomen om gebruik te maken van de inspraakmogelijkheid op de Lokale Energie Strategie en de Transitievisie Warmte. Alle indieners van zienswijzen worden daarvoor hartelijk bedankt en krijgen dit eindverslag met bijlage toegezonden.

Bijlage Overzicht inspraakreacties

LES en TVW

	Inspraakreactie	Antwoord
1	Graag wil ik de gemeente erop wijzen dat een discussiestuk met datum 30 juni, openbare publicatie in voorlichtingsrubrieken op 21 juli, een langere reactietermijn moet bieden. Juridisch zijn deze termijnen ongetwijfeld correct, maar publicatie aan de start van 6 weken zomervakantie houdt met inspraak en meedenken weinig rekening. Graag uw reactie!	De stukken zijn op 1 juli jl. ter inzage gelegd. De zomervakantie is inderdaad een ongunstige tijd voor inspraak. Om de planning te kunnen halen en te kunnen voldoen aan de rijksverplichting, die zegt dat de warmtevisie in dit kalenderjaar moet worden vastgesteld, hebben we hier toch voor gekozen. Om aan dit ongemak tegemoet te komen is de inspraakperiode 2 weken verlengd tot 15 september.
2	De plannen van de gemeente zien er goed uit. De aanpak zal gaan volgens een logische volgorde. Ik ben blij dat er geen plannen zijn voor windturbines binnen de gemeentegrenzen en dat men zonnepanelen uitsluitend op daken plaatst (en parkeerplaatsen en eventueel langs de snelweg) en geen zonneparken wil in het groen. Het gaat tot nu toe echter wel alleen over plannen en het papier is geduldig. Hoe straks de verduurzaming in LV werkelijk gaat verlopen moeten we nog zien. Er zijn voorbeelden van projecten in het land die (tijdelijk) zijn stilgelegd (Purmerend) en ook in Amsterdam zijn er problemen genoeg. Maar vertragingen moeten worden voorkomen, er is haast geboden met het terugdringen van de CO ₂ -uitstoot. Omdat het nu in de hele wereld snel erger wordt met het klimaatprobleem en een catastrofe dreigt moet er zelfs geprobeerd worden nog iets ambitieuzer te zijn met de verduurzaming.	De uitvoering is een hele uitdaging. Uiteraard gebruiken wij de lessen die geleerd zijn uit de reeds uitgevoerde proefprojecten elders in het land. Ook zal er nog een stuk ondersteuning door rijksregelgeving en financiële ondersteuning nodig zijn om de hele transitie te laten slagen.
3	Aardgas is duurzaam. In andere landen gaat men met subsidie over op gas. En wij willen ervan af. Waarom zijn er zoveel tegenstellingen in Europa. En waarom willen wij het braafste jongetje van de klas zijn? Stop het bomen verbranden dan verminder je de CO ₂ uitstoot al genoeg.	Het is een lastig dilemma voor Nederland. Andere landen stoken nu nog vaak op verwarmingbronnen met een nog veel hogere CO ₂ -uitstoot dan aardgas. Dan is de overgang naar aardgas een hele stap, maar nog wel een tussenoplossing naar een niet fossiele verwarmingsbron. Nederland heeft ook CO ₂ reductieafspraken gemaakt. Dat houdt in dat wij van aardgas overgaan naar een niet fossiele en hernieuwbare energiebron. In de LES staat vermeld dat wij het verbranden van biomassa niet zien als een goede en duurzame warmteoplossing.
4	Het beëindigen van gas in 2050 is niet onafwendbaar, voortschrijdend inzicht kan tot het intrekken van dit besluit leiden. Waterstof kan een deel van de oplossing worden, met gebruikmaking van het bestaande gasleidingnet. Nieuwe wijken niet meer op gas aansluiten, bestaande wijken, en dan vooral de hoogbouw, kunnen en moeten nog jaren vooruit met het gas. De inzet van warmtenetten is risicovol, denk aan de afvalverwerker in Rotterdam die wellicht minder aanbod gaat krijgen als gevolg van het steeds effectiever scheiden van afvalstromen (circulaire economie). De jongste inzichten blijken achteraf nogal eens te kunnen worden gekarakteriseerd als de waan van de dag.	Zie voor uw reactie over waterstof de beantwoording van vraag 23. De inzet van warmtenetten zoals restwarmte uit Rotterdam is inderdaad complex en in bepaalde mate risicovol. Dat hebben wij in de LES ook zo verwoord en daarom zijn we terughoudend met de aanleg van grootschalige warmtenetten. Wij zien wel mogelijkheden voor kleinschalige warmtenetten met lokale bronnen.

5	<p>Als China en India de komende jaren meer dan duizend kolencentrales bouwen voor energieopwekking, met als gevolg wereldwijd enorme hoeveelheden uitstoot aan CO₂, wat zitten we dan in Nederland te zeuren over CO₂-beperking? Worden we betoverd door de groene wappies, die ons willen laten geloven, dat we in Nederland een bijdrage kunnen leveren aan een beperking van CO₂-uitstoot? Trouwens CO₂ is broodnodig voor de groei van de planten- en bomenwereld. En als bewoners in Duitsland (nog geen 200 km van ons vandaan) subsidie krijgen op de aansluiting op het aardgasnet, zijn wij dan als groene wappies de weg kwijt? En wat te denken van de biomassacentrales van de groene wappies, waar hele bossen doorheen worden gejaagd met enorme uitstoot aan CO₂? Waar is het gezonde verstand van bestuurders en ambtenaren, die met door burgers afgedragen belastinggeld worden betaald? Allemaal slachtoffer van de groene sprookjes? Er is een duidelijke transitie nodig naar normaal denken. Nederland heeft één van de beste netten ter wereld voor de distributie van aardgas. En dat willen de groene wappies om zeep helpen? Binnenkort stroomt er aardgas door Nord Stream Nederland binnen. Voor de kust van Israël liggen zeer, zeer grote aardgasvelden, die ná ontsluiting eeuwenlang aardgas kunnen leveren aan Europa, Nederland. Weten de groene wappies dat? Of willen ze dat niet weten? Lees de columns van Ronald Plasterk in De Telegraaf over energie. En word wakker.</p>	<p>Fossiele brandstoffen zijn niet schoon. Bij de verbranding komt CO₂ vrij, met klimaatverandering tot gevolg. Daarom gaan we stoppen met het verbranden van alle fossiele brandstoffen, ook met aardgas. Alle landen ter wereld hebben te maken met klimaatverandering. Daarom hebben bijna alle landen in Parijs passende afspraken gemaakt om de gevolgen van klimaatverandering zoveel mogelijk te beperken. De rijke landen moeten hun uitstoot in 2050 terugbrengen naar nul en dat geldt ook voor de genoemde landen. Nederland zorgt jaarlijks voor 0,5% van alle CO₂-uitstoot ter wereld. Dat lijkt op het eerste gezicht misschien heel weinig, maar gezien onze grootte is dat een hele grote bijdrage. Dit betekent dat we - ook in Nederland - moeten stoppen met het gebruik van benzine en diesel als autobrandstof en met het gebruik van aardgas voor de verwarming van woningen. Als we nu beginnen hebben we dertig jaar de tijd en kunnen we het op een verantwoorde manier doen.</p>
6	<p>Ben tegen energietransitie. Waarom moeten wij in Nederland van het gas af. In Duitsland willen ze juist iedereen aan het gas en dat wordt nog gesubsidieerd ook. We zijn weer lekker bezig binnen Europa.</p>	<p>Ook Duitsland heeft – net als Nederland – de ambitie om in 2050 een CO₂-neutrale energievoorziening te hebben en dus ook te stoppen met aardgas voor de verwarming van woningen. De startsituatie en de aanpak zijn alleen wat anders. Terwijl in Nederland 93 procent van de woningen een aardgasaansluiting heeft, wordt in Duitsland een kwart van de huizen nog verwarmd met een olieketel. Het grootste deel is ouder dan twintig jaar. In andere gebieden in Duitsland wordt ook nog bruinkool gebruikt; een megavervuiler! Omdat Duitsland zo snel mogelijk af wil van olieketels is er een forse premie voor de vervanging van deze ketels door een hr-ketel of een warmtepomp, met name in gebieden waar al een gasnet ligt. Het is een tussenstap die snel veel kan opleveren. Het is vergelijkbaar met de subsidie in Nederland voor hybride warmtepompen, die ook deels op gas werken. Maar het is echt veel te kort door de bocht om de Duitse aanpak samen te vatten als van olieketels naar aardgas.</p>
7	<p>Van het gas af vind ik onzin. Gas is schoon. De apparatuur maakt ook geen herrie, dit in tegenstelling tot windmolens en warmtepompen. Maar het blijkt te moeten. Het gemeentebestuur moet helder zijn: laat u voor 2035 een nieuwe CV-ketel plaatsen, dan kunt u die gegarandeerd tot 2050 gebruiken. Verder moeten zowel kopers (altijd al duurder uit) als huurders niet op kosten worden gejaagd. Met andere woorden de kosten blijven hetzelfde als voor "van het gas af". P.S. in Duitsland gaat men veel meer gas gebruiken. Dat kan dus wel?</p>	<p>Om het stoppen van aardgas in de toekomst mogelijk te kunnen maken voor alle huishoudens in Leidschendam-Voorburg zijn in de Lokale Energiestrategie verschillende opties verkend. Eén daarvan is om gezamenlijk met de wijk over te stappen naar een collectief alternatief in de vorm van een zogenaamde 'wijkenaanpak' in plaats van ieder voor zich. Om te kijken of dit voor uw buurt mogelijk is, is de 'Transitievisie Warmte' opgesteld. Daarin staat beschreven rond welke tijd en met welk mogelijk alternatief uw wijk van het aardgas af gaat. Daarnaast maken we samen met u als bewoner, per wijk een 'wijkuitvoeringsplan', een WUP. Het voordeel van een collectieve (wijk) aanpak is dat de kosten uiteindelijk flink omlaag kunnen gaan voor u als bewoner. Voor een wijk gezamenlijk warmtepompen en isolatie inkopen is bijvoorbeeld voordeliger én effectiever dan wanneer van u als bewoner verwacht wordt dat u dit zelf regelt. Met zijn allen overschakelen naar een warmtenet kan soms ook voordeliger zijn.</p>

8	<p>Door te denken, dat aardgasvrij wonen een oplossing is voor het energieprobleem is men volkomen fout bezig. Zolang er in Europa nog meer dan voldoende aardgas is en je in Duitsland zelfs een premie krijgt als je overstapt op aardgas, zijn wij hier knettergek bezig in dit kleine land. De bevolking wordt op hoge kosten gejaagd en de prijzen van energie stijgen hier de pan uit. Het is te gek, dat wij hier in Nederland zo veel moeten betalen voor de eerste levensbehoefte n.l. het verwarmen en verlichten van je woning. Daar bovenop komt nog eens een krankzinnige BTW en belastingtoeslag. Als niet Europees dezelfde maatregelen genomen worden kunnen wij natuurlijk het braafste jongetje van de klas spelen, maar er is maar één iemand de klos en dat is de burger, die weer uitgekleeft wordt. Het is om te kotsen. Met vriendelijke groet</p>	Zie antwoorden 5-7
9	<p>Wij moeten helemaal niet van het aardgas af, stelletje idioten! Biomassa direct afschaffen niks groen, ook weer een onzin en geldverslindende maatregel. In Europa zijn ze echt totaal gestoord. De huiseigenaar krijgt de rekening gepresenteerd. Geld lenen tegen laag %. Weet u wat het kenmerk van een lening is? Die moet je terugbetalen. Stelletje idioten. Vergeet vooral niet het aan extra energie gaat kosten om al die idiote maatregelen door te voeren! Alleen al een elektrische auto daar moet je eerst 120.000km mee hebben gereden voordat deze zich gaat terugverdienen en zo kan ik nog wel even door blijven gaan. Ophouden met aardgasvrij! Wij hebben Groningen niet nodig er is voldoende aardgas en de leidingen naar Delfzijl liggen er al!!!</p>	Zie antwoorden 5-7
10	<p>"Beste ambtenaren, laten we svp direct stoppen met deze waanzin. Beter ten halve gekeerd dan ten hele gedwaald. We moeten vooral niet van het gas af. Gas is een hele schone, betrouwbare energiebron en Nederland heeft een fantastische gas infrastructuur. Nederlandse burgers krijgen straks een veel hogere energierekening en minder leveringszekerheid. Duitsers en Belgen stimuleren gasgebruik en wij zijn "gekke Henkie" en willen van het gas af. We moeten ook helemaal geen energietransitie nastreven waarbij onrendabele windmolens en zonnepanelen en laat staan biomassa een rol spelen. Totale groene waanzin. We hebben kerncentrales nodig in Nederland en tot die tijd moeten we het gewoon doen met fossiele brandstoffen De natuur en leefbaarheid wordt vernietigd door die ellendige vogelhakselaars en zonneakkers en "het klimaat" schiet er niets mee op, want India en China gaan de komende jaren honderden kolenmijnen bouwen. Warmte netten, warmte pompen en electrificatie van mobiliteit zijn belachelijke onzin, ons electriciteitsnetwerk kan al die vraag en aanbod van stroom helemaal niet aan, er zouden miljarden geïnvesteerd moeten worden. En zolang grootschalige stroomopslag nog niet mogelijk is zullen bedrijven, instellingen en particulieren straks gedwongen zijn om dieselgeneratoren achter de hand te houden voor als de stroom uitvalt. De akkoorden van Parijs moeten door de shredder en de Green Deal van Timmermans en Samson moeten we gewoon negeren. En Urgenda moeten we uitlachen."</p>	Deze reactie hebben wij voor kennisgeving aangenomen.
11	<p>Waarom moet Nederland weer "het beste jongetje van de klas" zijn, als het om deze materie gaat. In de hele wereld hebben de nodige landen maling aan het milieu. Die gaan rustig door met zwaar vervuilende activiteiten, zonder dat onze wereldleiders daar iets aan doen. Ik denk niet, dat onze maatregelen enige bijdragen leveren aan een beter milieu in de hele wereld. Waarom van het gas af, als bewezen is, dat gas een "goede" brandstof is. Wie gaat al die extra kosten van omschakelen e. d. betalen? Mag nooit op de inwoners worden afgerekend, omdat een kleine (linkse) minderheid hun zin willen doordrijven, zonder goed naar bestaande alternatieven te hebben gekeken. Ik ben dus tegen!</p>	Zie antwoorden 5-7

12	<p>Geheugenverlies schijnt aan de orde van de dag te zijn, onze premier heeft er last van, maar ook andere uit het kabinet en nu ook de voorstanders van deze LES en TVW plannen. Jaren geleden heeft men in Nederland alles op alles gezet om de huizen te voorzien van gas, en nu dat we overzichtelijke problemen in Groningen e.o. hebben, besluit men ineens om maar van gas af te gaan, echter Duitsland gaat over op gas en zelfs subsidies geven, wat een rare wereld. Nu wordt ook het klimaat gebruikt om het verlangen van die LES en TVW plannen van een paar politieke partij gasten door onze strotten te duwen, zonder maar ook enig kennis van techniek noch klimaat ontwikkelingen te hebben. Hoelang hebben die gasten nodig om zich bekend te maken met de werkelijke klimaat veranderingen of heeft het meer met het milieu te maken? In beide gevallen zijn die gasten verkeerd bezig en kijken ze alleen wat hun partij voor ogen heeft, niet wat belangrijk is voor Nederland of de wereld. Want wie gaat dat betalen, zeker nu met al die gezondheidsuitgaven, geld groeit helaas niet aan de bomen. Er moet gewerkt kunnen worden om al die belastingen die nodig zijn om dit alles te kunnen betalen, maar als men niet kan werken kan men ook geen belasting heffen, en kan men al die fijne zogenaamde beste plannen voor ons, wel in de ijskast zetten. Ben 75 jaar op deze aarde, heb de halve wereld bereisd, in 3 continenten gewoond en gewerkt, maar het is overal het zelfde, niets nieuws onder de zon. Wordt wakker!</p>	<p>Duizenden wetenschappers over de hele wereld zijn het met elkaar eens dat de menselijke uitstoot van broeikasgassen sinds het begin van de industriële revolutie, de huidige opwarming van het klimaat veroorzaakt. Verder nemen wij kennis van uw opvattingen.</p>
13	<p>Ik ben tegen de plannen zoals voorgesteld, betreft aardgasvrij wonen.</p>	<p>Wij nemen kennis van uw opvatting.</p>
14	<p>Ik ben tegen aardgasvrij zolang er geen goed alternatief is. Warmtepompen zijn geen oplossing.</p>	<p>Voor veel woningen zijn er voldoende alternatieve verwarmingsmogelijkheden. Warmtepompen vormen daar één van. Alleen al in Nederland staan inmiddels al 700.000 warmtepompen, dus dat dat geen oplossing zou zijn is niet juist. Daarnaast bekijkt de gemeente - iedere vijf jaar - in de Transitievisie Warmte welke wijken van het aardgas kunnen overstappen. Voor de wijken die overstappen komt er een wijkuitvoeringsplan. Dit doen we samen met de bewoners van de wijk, de netbeheerder en andere partijen in de wijk.</p>
15	<p>Graag zou ik willen vernemen hoe het komt dat de aanvliegroete naar Schiphol veranderd is. We horen nu het lawaai van veel vliegtuigen. Wie beslist over aanvliegroutes?</p>	<p>Deze vraag valt buiten het kader van de Lokale Energiestrategie en de Warmtetransitievisie. Meer informatie is te vinden op: https://luchtvaartindetoekomst.nl/herziening-luchtruim/default.aspx</p>
16	<p>Op zich allemaal hele mooie en duidelijke plannen. Maar bij alles heb je commitment van de bewoners nodig. Ik denk dat veel mensen best mee willen werken aan het groener (temperatuur omlaag, water vasthouden) maken van Leidschendam. Begin dan met het vereenvoudigen van subsidie. Als je nu subsidie aanvraagt moet je een woud aan administratie door. Dan krijg je het toegewezen, mits je meerdere zaken laat uitvoeren. Niet iedereen heeft veel liggende gelden maar wel de intentie om iets kleins te doen. Dan laat je je muren isoleren en dien je de nota in en krijg je te horen dat het bedrag onder het minimum is. M.a.w. Subsidie is voor beter bededen en mensen met grote villa's, die niet hoeven te bezuinigen, hebben toch geld zat. Bezuinigen op energienota is veel aantrekkelijker voor de kleine portemonnee. Maar moeten ze wel iets krijgen voor de kleine projecten. Zo sla je de plank mis. Als alle Leidschendamers, al is het maar 4 vierkante meter groen dak aanleggen, neem je al een grote stap. Zorg dat subsidie ook voor kleine projecten bereikbaar is. Dan gaan meer mensen een kleine stap zetten.</p>	<p>Het aanvraagformulier proberen we zo eenvoudig mogelijk te houden zodat het toegankelijk is voor de meeste mensen. We stellen inderdaad een aantal voorwaarden aan de maatregelen, waaronder het aantal m². De gemeente stelt een bepaald minimum hoeveelheid isolatie als voorwaarde omdat de administratieve kosten voor afhandeling van een subsidie wel in verhouding moeten staan tot de gevraagde subsidie.</p>

17	<p>Beste gemeente,</p> <p>goed dat de energievisie er ligt. Ik woon in Essesteijn in een kwadrantwoning met plat dak. Ik zou graag zonnepanelen plaatsen maar heb een probleem. Als mijn burens over een paar jaar besluiten dat ze een dakopbouw willen, dan staat mijn dak in de schaduw van hun opbouw. Is er iets aan te doen? Bij voorbeeld een schadeloosstelling door de burens of door de gemeente, overnemen van de panelen door de gemeente om ergens anders in te zetten of op een andere manier het financiële risico wegnemen? Als de gemeente daar iets op kan verzinnen dan zou dat voor meer mensen relevant zijn.</p>	<p>Voor een dakopbouw moet in de regel een omgevingsvergunning worden aangevraagd bij de gemeente. Als de vergunning wordt verleend, heeft de aanvrager in beginsel groen licht om het bouwwerk te realiseren. Daarmee lijkt de kans op het eerste oog misschien af, maar toch liggen er nog verschillende risico's op de loer. Een vergunning alleen is vaak nog niet voldoende om te kunnen starten met de bouw. Allereerst moet voor de aanleg van een dakopbouw doorgaans toestemming worden gegeven door - indien aanwezig - de Vereniging van Eigenaars (VvE). Ontbreekt toestemming, maar wordt de dakopbouw toch gerealiseerd, kan de VvE bij de rechter verwijdering van het bouwwerk vorderen. Om dat te voorkomen, is het zaak om de VvE tijdig op de hoogte te stellen van de bouwplannen en om instemming te verzoeken. In de tweede plaats kan een dakopbouw schade toebrengen aan één van de (directe) burens. Zelfs wanneer het bouwwerk is gebouwd in overeenstemming met de verleende omgevingsvergunning. Het is in Nederland sinds 1972 vaste rechtspraak dat een vergunning niet vrijwaart tegen aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad. Met andere woorden: de woningeigenaar kan van de gemeente een vergunning krijgen, maar alsnog onrechtmatig handelen jegens een derde – bijvoorbeeld de buurman. Echter, het ondervinden van hinder alleen is niet zonder meer onrechtmatig. Of hiervan sprake is, is sterk afhankelijk van de omstandigheden van het geval en de ernst van de hinder. Om juridische conflicten te voorkomen, is het raadzaam om vooraf met uw burens en, indien van toepassing, de VvE in overleg te treden over uw voorgenomen (bouw)plannen.</p>
18	<p>In figuur 3 van de LES staat de huidige energiebehoefte per wijk in kleuren aangegeven. De Amstelwijk staat hierin licht geel gekleurd wat betekent dat de energiebehoefte laag is te weten minder dan 25. Figuur 5 laat de toekomstige warmtevraag en utiliteit zien (2050). Ook in dit plaatje staat de Amstelwijk licht geel gekleurd. In hoofdstuk 6.4 staat dat wijken die diep rood gekleurd zijn als eerste voor transitie in aanmerking komen. Verbazingwekkend is dan ook dat onder andere de Amstelwijk genoemd staat als wijk waarin het het logisch is dat deze wijk als eerste zal worden aangepakt. Hier zou ik graag een verklaring voor hebben. Opvallend is wel dat het vooral de wijken zijn waar veel sociale woningbouw is die als experiment mogen dienen. Begin daadwerkelijk met de wijken die een hoge energiebehoefte hebben en belast niet de wijken met experimenten waar een kostenplaatje aanhangt die zwaar zullen drukken op vaak financieel kwetsbare bewoners. Het heeft er alle schijn van dat deze wijken bewust zijn uitgekozen om wijken zonder sociale woningbouw te behoeden voor de "wet op de remmende voorsprong". Landelijk zijn er al zeer slechte ervaringen opgedaan met vergelijkbare transitie en zijn er zelfs wijken die weer terug op het gasnet zijn aangesloten. Bewoners zijn letterlijk in de kou komen staan. Ook de energiekosten vielen vele malen hoger uit de geraamd.</p>	<p>Uw constatering dat de warmtevraag per wooneenheid relatief laag is klopt. Dat is echter niet het enige aspect dat is meegewogen in het bepalen van de wijkvolgorde. Ook de warmtevraagdichtheid (hoeveelheid woningen en warmtevraag per gebied), hoeveelheid corporatiebezit, renovatieplannen van corporaties en logische woningeenheden spelen een rol. Zo is voor de Heuvel een ontwikkeling van een warmtenet met Aquathermie kansrijk en zou de Amstelwijk daar ook van kunnen profiteren. Zeker ook al omdat de woningen in de Amstelwijk al voldoende geïsoleerd zijn voor zo'n oplossing. Er is geen sprake van experimenteerwijken, er wordt gezocht naar aardgasvrije oplossingen die goed toepasbaar zijn. Uit de landelijke proeftuinen kunnen voldoende lessen geleerd worden om hier niet dezelfde fouten te maken als die u noemt.</p>

19	<p>Het idee om de Amstelveen wijk als eerste aan te merken om van het gas af te gaan is onbegrijpelijk. Het is een wijk met een lage energievraag en er is geen directe noodzaak gezien de leeftijd of isolatiegraad van de woningen. De reden voor deze keuze is niet onderbouwd en ook de VvE's in deze wijk zijn hier niet bij betrokken geweest. Mijn grootste zorg is dat er ingrijpende isolerende maatregelen nodig zijn waardoor individuele bewoners zullen worden opgescheept met een aanzienlijke schuldenlast waar zij nog decennia aan moeten afbetalen. Gezien de al hoge VvE-bijdragen en de leeftijd van veel bewoners zit niemand daarop te wachten. Een andere zorg is dat gekozen gaat worden voor een systeem dat wel hoge maandelijkse kosten met zich meebrengt (te betalen aan 1 enkele gedwongen leverancier) maar dat dat niet het comfort en de vrijheid gaat bieden dat de bewoners van woningen nu hebben.</p>	<p>Voor het eerste deel van uw vraag zie de beantwoording van vraag 18. Wat betreft de keuze van een warmteoplossing geldt dat er een keuzevrijheid is voor woningeigenaren. U kiest dus zelf als VvE of u wilt meedoen met een collectieve (wijk)oplossing of een eigen oplossing. De gekozen oplossing bepaalt min of meer welke isolerende maatregelen aan het complex noodzakelijk zijn hoewel er ook mogelijkheden zijn om bijvoorbeeld warmte uit een laag temperatuur warmtenet op gebouwniveau verder te verwarmen naar hogere temperaturen. In het wijkuitvoeringsplan worden de mogelijkheden verder uitgewerkt</p>
20	<p>Beste gemeente, Voor de energietransitie is het belangrijk dan men van elektrisch vervoer gebruik maakt. In veel gemeenten worden daarom vervuilende brommers verboden dan wel ontraden. Het is echter in mijn complex niet mogelijk om een elektrische brommer (of fiets) op te laden in de kelder. De elektra daar is niet aangesloten op een individuele (stroom)meter. Eenvoudig gezegd: er is geen stopcontact! Een accu van een elektrische brommer weegt meer dan 20 kilo, als deze al uit is te nemen om op te laden in huis. Ik vind daarom dat de gemeente de corporaties moet verplichten om een individuele stroom-meter te plaatsen in kelders als de huurder daar om vraagt. En dat de corporaties verplicht worden om hierover voorlichting te geven (folders, website). Dit is waarschijnlijk redelijk goedkoop te regelen als de huurder belooft netjes om te gaan met de meter.</p>	<p>Bij nieuwbouw van appartementencomplexen moeten corporaties voorbereidingen treffen voor elektrisch rijden. Bij renovatie of andere natuurlijke momenten (trekken van kabels, aanpassing groepenkasten) is het verstandig dat de woningcorporatie voorbereidingen treft op de toekomst, maar is geen verplichting. Vanwege veiligheidseisen is aansluiting op een individuele meter vaak lastig; aansluiting op een collectieve meter is afhankelijk van de lokale situatie technisch beter mogelijk. Dit nemen wij mee in onze overleggen met de woningbouwcorporaties.</p>
21	<p>Dit is een verkorte weergave van de reactie van wijkvereniging Oud Voorburg. ALGEMEEN: De documenten bevatten veel waardevolle informatie en beschrijven een beleid dat in hoofdlijnen prima is. Niettemin zijn er enige punten die verbeterd kunnen worden. VERBETERPUNTEN:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Meer ambitie voor Voorburg Oud voor de komende jaren waarin er nog aardgas is. 2. Terugdringen warmtevraag tot tenminste schillabel C bij zoveel mogelijk woningen en winkels. 3. Terugdringen aardgasgebruik met hybride warmtepompen en andere nieuwe technieken. 4. Ontwikkeling kleine warmtenetten. 5. Ook voor Voorburg Oud binnen 5 jaar besluiten of de aardgasvrije warmtevoorziening collectief zal zijn of een eventueel HT-warmtenet ruim voor 2040 gereed zal zijn. 6. Binnen 5 jaar bepalen welke verzwaring van het elektriciteitsnet nodig is en waar het gasnet gerenoveerd wordt. 7. Koeling van woningen als belangrijk onderdeel van de transitie toevoegen. 8. Verbeteren ondersteuning huurders, huiseigenaren en kleine bedrijven. 	<p>Dank voor uw waardering en wij nemen uw punten mee in de verdere uitwerking. Voor Oud Voorburg zal de strategie inderdaad bestaan uit het zo goed mogelijk isoleren van de bebouwing en waar mogelijk voorbereiden op aardgasloze of aardgasarme verwarmingsvormen door bijvoorbeeld te beginnen met hybride warmtepompen. De kans dat er een (hoog temperatuur) warmtenet gaat komen is erg klein. Het gebrek aan ondergrondse ruimte voor warmtenetten en de aanwezigheid van archeologie maken dit lastig haalbaar. Voordeel is wel dat bij individuele of klein collectieve oplossingen ook koeling mogelijk is want bij een warmtenet kan dat niet. Oud Voorburg is in de wijkplanning gezet op de laatste transitieperiode vanaf 2040. Dat houdt in dat er nog veel tijd is voor innovatieve oplossingen. Dat houdt echter ook in dat nog onduidelijk blijft of en wanneer het elektriciteitsnet verzwared moet worden. De ondersteuning van huurders, huiseigenaren en kleinen bedrijven heeft de volle aandacht. Naast generieke informatie voor alle wijken gaan we in de wijkgesprekken dieper in op de benodigde ondersteuning van de transitiewijk die dan aan de beurt is.</p>
22	<p>Het is belangrijk de energietransitie ook betaalbaar te houden. Grote cash-outs voor individuen dienen vermeden te worden. Een goed idee is om subsidie te geven bij bijv. vervanging van CV ketel. Als die het begeeft, kan subsidie net de tipping point zijn om de gas-CV naar elektra-CV te veranderen.</p>	<p>De subsidieregeling zet zich in voor het isoleren van woningen en groene daken. We hebben hiervoor gekozen omdat we eerst willen inzetten op besparen van energie en klimaatadaptatie. We zetten nu (nog) niet in op het opwekken van energie op een duurzame manier. Wel is er vanuit het Rijk al subsidie beschikbaar, de ISDE subsidie voor meerdere maatregelen, waaronder bijvoorbeeld de warmtepomp.</p>

23	<p>Ter voorbereiding van de bewonersavonden in 2019 over de energietransitie, zond ik mijn commentaar, waarop mevr. Schönau als volgt reageerde:</p> <p>"Wij delen het beeld dat we nog niet alles weten en dat we dat niet op de korte termijn ook duidelijk krijgen. Ondanks dit zullen we wel een plan ontwikkelen hoe we voor deze gemeente de energietransitie denken aan te gaan pakken. In dit plan zullen we zeker ruimte houden voor de technische innovaties en andere ontwikkelingen".</p> <p>Het plan ligt er nu, maar helaas constateer ik dat sindsdien een belangrijke innovatie in uw 10 puntenplan niet is meegenomen, nl. waterstof. Met waterstof kunnen de huidige aardgasleidingen behouden blijven, leidend tot een enorme kostenbesparing. Ook kunnen dan in één keer (zoals in de jaren '60) alle huizen op het reeds bestaande leidingennet worden aangesloten en hoeft er niet per wijk of bewoner te worden gekozen. In een aantal gemeenten, zoals Hoogeveen, is gestart met een proeftuin met een rijksbijdrage voor het gebruik van waterstof. Waarom worden de resultaten hiervan niet afgewacht? De opties die er nu liggen, resulteren in een lappendeken. Velen worden voor keuzes geplaatst waarvan zij de financiële en praktische implicaties niet of nauwelijks kunnen overzien. Zij worden overgeleverd aan de lobby van installateurs en energieleveranciers. Negatieve ervaringen (achteraf) met o.a. biomassacentrales geven te denken. Kortom, geef waterstof een prominente plaats in de plannen. Starten in 2022 is te vroeg.</p>	<p>Over de inzet van waterstof is veel te doen. Het lijkt een eenvoudige oplossing, waarbij weinig aanpassingen in de woning en aan de infrastructuur nodig zijn. Helaas kleven er veel nadelen en beperkingen aan het gebruik ervan. Zo is er veel elektriciteit nodig om groene waterstof te produceren. Dit is grofweg vijf keer minder efficiënt dan het verwarmen met een warmtepomp. Met andere woorden: er zijn op termijn ongeveer vijf keer meer windmolens of zonnepanelen nodig om huizen met waterstof te verwarmen, dan bij verwarmen met een warmtepomp. De elektriciteit die nodig is voor de productie van waterstof wordt nu voornamelijk uit fossiele energiebronnen zoals kolen en aardgas gemaakt. Groene waterstof is nog duur en schaars, en de verwachting is dat dit voorlopig zo zal blijven. De verwachting is dat waterstof een belangrijke rol zal spelen in de energietransitie, maar in eerste instantie niet in woningen. Waterstof is namelijk erg geschikt om hoog temperatuur warmte te leveren. Het is dan ook het meest logisch om het in te zetten waar ook echt een hogere temperatuur nodig is. Voor sommige sectoren is hoge temperatuur essentieel, bijvoorbeeld voor de industrie en het verduurzamen van de luchtvaartsector. Waterstof kan ook een belangrijke rol spelen in het balanceren van het elektriciteitsnet, wanneer er meer zon- en windenergie op aangesloten wordt. Woningen liggen minder voor de hand om met zulke schaarse hoog temperatuurwarmte te verwarmen, omdat dit ook op andere manieren kan. Mocht waterstof in de (verre) toekomst toch goedkoop en grootschalig beschikbaar komen, dan wordt hier zeker naar gekeken. Voor de komende tien jaar kiezen we oplossingen die nu slim zijn.</p>
24	<p>De ontwikkelingen t.a.v. toepassing van waterstof verdienen alle aandacht en duidelijk de voorkeur omdat daarmee het bestaande gasnet gehandhaafd kan blijven. Daardoor hoeven hele woonwijken niet op zijn kop. Wel van harte stimuleren dat iedereen elektrisch gaat koken (ook uit veiligheidsoverwegingen) en zonnecollectoren toe gaat passen met teruglevering aan energiebedrijf. Uitsluitend de bestaande CV-ketels dienen aangepast te worden op gebruik waterstof.</p>	<p>Zie eerdere beantwoording van vraag 23 over waterstof</p>
25	<p>Ik moet als alleenverdiener een gezin van 4 personen onderhouden. In deze financieel zware tijden beschik ik niet over financiële middelen om mijn huis duurzaam te maken. Ik heb al mijn geld nodig om rond te komen en te sparen voor de toekomst. Ik ben niet tegen duurzaamheid, maar wil hier niet in investeren. Ik kan mijn geld maar 1x uitgeven. Bovendien weet ik niet hoelang ik in Leidschendam wil blijven wonen. Het wordt hier steeds voller met nieuwbouw projecten en de Mall of the Netherlands! In de weekends is het bijna onmogelijk om mijn woonwijk in/uit te rijden door de toegenomen files.</p>	<p>We begrijpen dat de wensen en mogelijkheden van ieder huishouden uiteenlopend zijn. In de plannen moeten we rekening houden met al deze individuele verschillen en tegelijk met het collectieve belang voor de lange termijn. Bij de verdere uitwerking van de plannen zal de gemeente ervoor moeten waken dat de kosten en baten eerlijk verdeeld worden. Wellicht ziet u toch een mogelijkheid om kleine aanpassingen te doen aan uw woning, die tegelijk gaan bijdragen aan het (be)sparen voor uw toekomst.</p>

26	<p>We wonen sedert december 2018 in een nieuwgebouwd huis met alle toen al verplichte voorzieningen op dit gebied (zonnepanelen, uitstekende isolatie, HR+++glas, warmtepomp hybride). Goede isolatie is absolute voorwaarde en prioriteit. In de zomer gebruiken we nauwelijks gas meer en zijn we qua stroom gebruik al nagenoeg energieneutraal.</p> <p>Ben niet overtuigd dat we geheel van het gas af zouden "moeten" (gezien de subsidie in buurlanden die juist overgaan op aardgas en gezien de recente aanleg voor vele miljarden van de Nordstream die gas vanuit Rusland gaat aanvoeren). Uit ervaring weet ik dat zonne- en windenergie niet voldoende kan zijn in winterseizoenen (bij bewolkt weer wordt er nauwelijks energie opgewekt; evenzo als het windstil is). Er zal dus aanvulling nodig zijn in koude seizoenen. Gezocht moet worden naar goede alternatieven. We kunnen toch niet de hele Noordzee vol zetten met windmolens die na 15-20 jaar afgeschreven worden en vervolgens niet te recycleren zijn (ook niet erg duurzaam dus met veel restschroot wat niet meer te gebruiken is)</p> <p>Verder ben ik van mening dat transitie geleidelijk zal moeten plaatsvinden en zeker niet onder 'dwang' van bepaalde lobbyisten.</p>	<p>Fijn dat u al in een modern en goed geïsoleerd huis woont, dat maakt de overstap naar een gasloze oplossing makkelijker. Het is inderdaad zo dat wind en zon niet over alle seizoenen heen een constant aanbod geven om in alle elektriciteitsbehoefte te voorzien. We zullen moeten zoeken naar methoden om energie op te slaan en het verbruik over de dag zo goed mogelijk te verdelen. Als gemeenten kijken we nadrukkelijk naar energieoplossingen die zo min mogelijk vergen van het elektriciteitsnet. Zo is een bodemwarmtepomp bijvoorbeeld energetisch gunstiger dan een luchtwarmtepomp.</p>
27	<p>Ik woon in een jaren 30 woning in Voorburg Midden. Volgens mijn onderhoudsmonteur van de cv-ketel is in oude huizen een warmtepomp geen haalbaar alternatief voor gas. Ik wil best beter isoleren en eventueel zonnepanelen installeren, mits dit financieel haalbaar is, maar ik vind dat er veel overhaaste beslissingen dreigen te worden genomen. Ik begrijp dat er iets moet gebeuren, maar in oude huizen is gas toch nog het prettigste. In ieder geval heb ik geen zin om met een plaid om te moeten zitten, wat je wel eens hoort bij warmtepompen, omdat het huis er niet geïsoleerd genoeg voor is. Ik heb dus nog erg mijn twijfels.</p>	<p>Uw woning isoleren en zonnepanelen plaatsen is een goede eerste stap richting gasloos wonen. Wij realiseren ons dat woningen in Voorburg Midden nog wat meer tijd nodig hebben en daarom is die wijk niet opgenomen als een van de startwijken. Er komen steeds meer en betere warmteoplossingen die ook voor oudere woningen geschikt zijn dus wij verwachten dat ook uw woning op termijn gasloos kan worden. Samen met de wijken die aan de beurt zijn zoeken wij naar de beste oplossingen voor die wijk.</p>

28	<p>1 Het document "Alternatieve bronnen voor aardgas in Voorburg" staat voor de in 2008 / 2010 nieuw gebouwde woningen aan de Rodelaan niet aangegeven welke alternatieve aardgasbron wordt nagestreefd. Waarom is dat niet aangegeven?</p> <p>2 Voor welke periode zou de gepresenteerde LES en TVW moeten gelden? Wanneer mogen de burgers een update van de LES en TVW verwachten?</p> <p>3 TVW pagina 32 geeft visie op waterstof en groen gas. Groen gas wordt bestempeld als interessant voor grootverbruikers, maar niet voor huishoudens.</p> <p>4 De gemeente geeft aan dat waterstof een hogetemperatuuroplossing biedt die niet interessant zou zijn voor woningen. Is de gemeente soms vergeten dat aardgas ook een hogetemperatuuroplossing biedt die woningen de afgelopen decennia prima heeft kunnen verwarmen. Wel met als nadeel CO₂-uitstoot. Maar dat nadeel heeft groene waterstof niet. Weliswaar gaat het maken van groene waterstof gepaard met (nu nog) veel energieverlies (ca. 30%), maar dat nadeel in de toekomst misschien een stuk kleiner worden doorgaande innovaties. Een groot bijkomend voordeel is dat de inzet van waterstof voor huishoudens de onbalans tussen vraag en aanbod van duurzame energie met zonnepanelen en windmolens helpt herstellen. En het zou zomaar kunnen zijn dat de (maatschappelijke) kosten voor herstel van de onbalans van vraag en aanbod bij duurzame energie door zonnepanelen en windmolens een stuk hoger uitpakken dan het energieverlies bij het genereren van groene waterstof. Dat pleit ervoor om in LES en TVW een open blik te houden op toekomstige technologische ontwikkelingen die de huidige voor- en nadelen van de op dit moment voorhanden zijnde energieoplossingen te kunnen heroverwegen en beleidsbijstellingen te kunnen maken.</p> <p>De Gasunie gaat met prioriteit een landelijk waterstofprogramma uitrollen om grote industriële complexen in staat te stellen mbv (groene?) waterstof aan haar energiebehoefte te kunnen voldoen. Ontwikkelingen op dit gebied kunnen snel gaan. Wat begint als onderdeel van een Nationale Energiestrategie (NES) kan al relatief snel impact hebben op een of meer Regionale Energiestrategieën (RES), die op hun beurt relatief snel een impact kunnen krijgen op bepaalde Lokale Energiestrategieën (LES). Houdt de gemeente in haar LES en TVW de optie open dat een uitrol van (groene) waterstof op (iets langere) termijn een reële kans biedt om huishoudens relatief goedkoop in staat te stellen een transitie van aardgas naar (groene) waterstof mogelijk te maken? Of wordt die optie al relatief snel geblokkeerd, zodat burgers min of meer gedwongen worden om uit de overgebleven transitiemogelijkheden te kiezen die niet tot hun voorkeursoptie behoort? Wat als burgers die overgebleven mogelijkheden minder interessant vinden en daar niet aan mee willen doen, maar juist de waterstof optie als de meest kansrijke bestempelen? Hoe gaat de gemeente die burgers in hun energiebehoefte faciliteren? Mogen bewoners van woningen in wijken die in de periode 2040-2050 staat ingepland voor een energietransitie erop vertrouwen dat zij tot die tijd kunnen blijven beschikken over aardgas als energiebron?</p>	<p>In de afbeelding visie warmtevoorziening op pagina 7 en 33 van de Transitievisie warmte kunt u aan de kleur zien dat voor de Rodelaan gedacht wordt aan individuele of klein collectieve oplossingen. Dat is ook logisch omdat het inderdaad vrij nieuwe goed geïsoleerde en vaak vrijstaande woningen betreft. 2: De LES en TVW gelden vanaf het moment van vaststelling door de raad. De LES wordt zo vaak als nodig van een update voorzien, De TVW wordt iedere 5 jaar verplicht herzien. 3: voor waterstof zie beantwoording van vraag 23. 4: U vraagt een gasgarantie voor de periode van 2040-2050. De gemeente is slechts uitvoerder van het Klimaatakkoord en geen energieleverancier. Tot 2040 zijn de ontwikkelingen op energiegebied lastig in te schatten waardoor een gasgarantie niet gegeven kan worden. De energietransitie kan zowel versnellen als vertragen, vandaar dat de LES en TVW zo vaak als nodig zal worden bijgesteld aan de hand van de actuele ontwikkelingen.</p>
29	<p>Ik wil graag meegaan, maar bestaat er een mogelijkheid om op termijn de gas aansluiting om te bouwen naar waterstof? Wij komen nl. oa op een semi professioneel gasfornuis.</p>	<p>In deze fase van de energietransitie is nog onvoldoende zicht op een overgang naar waterstof voor particuliere huishoudens. Mocht het bestaande aardgasnet daarvoor ingezet gaan worden, dan moet wel een heel gebied overgaan op waterstof. Daarnaast is het de vraag of waterstof in voldoende mate beschikbaar komt en betaalbaar zal zijn. Het lijkt verstandiger te zijn om in te zetten op een professioneel elektrisch fornuis.</p>

30	<ol style="list-style-type: none"> 1. Uitsfaseren van niet-elektrisch rijden is goede zaak. Minder vervuiling van stikstof- en zwavelverbindingen en minder verkeerslawaaï. 2. Uitsfaseren gasaansluitingen woonhuizen gaat te snel. Meeste landen schakelen juist over naar aardgas en aardgas is een schoon product bij verbranding. 3. Het is een hele klus om nieuwbouw aardgasvrij te bouwen. Aan het Molenpad in Leidschendam worden anno 2021 de huizen opgeleverd met aardgasaansluiting. Aardgasvrij geeft een meerprijs van 100.000 euro per woning. 4. Afsluiten van het aardgasnet moet een vrijwillige zaak zijn voor huishoudens die 100.000 euro willen betalen. Bovendien komt binnen 10 jaar een waterstofnetwerk, dat graag het oude aardgasnet zal gebruiken. 5. Bewaar dit inspraakdocument. In 2025 zal blijken dat ik gelijk heb met mijn meerkosten van aardgasvrij in bestaande bouw van 100.000 euro. Dat is 800 miljard landelijk omgeslagen, terwijl alle landen juist overschakelen op aardgas op weg naar een waterstof-economie. 6. 20% van de Nederlandse energie komt uit elektriciteit. 100% elektrisch is onhaalbaar. Het transport van zo veel elektriciteit moet over 30 jaar worden uitgebreid. Begin daarom met elektrisch rijden. Schakel langzaam over van methaan op waterstof. 7. Nederland heeft te weinig vaklui om een snelle omschakeling mogelijk te maken. 8. Energietransportbedrijven vinden de omschakeling nu al te snel gaan, nu er nauwelijks woningen van het aardgasnet zijn afgesloten." 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nederland heeft een eigen klimaatopgave en daar geven wij invulling aan. 2. Om in 2050 aardgasvrij te zijn moeten we nu al beginnen. Er worden dagelijks talloze nieuwe aardgasvrije woningen gebouwd. 3. Dat de woningen aan het Molenpad nog een aardgasaansluiting hebben komt doordat de bouwaanvraag zelf verleend is voordat de verplichting tot aardgasvrij bouwen gold. Die woningen mogen daardoor nog met een aardgasaansluiting opgeleverd worden. 4. Ons is niet bekend dat er binnen 10 jaar een waterstofnetwerk komt. 5. Dat klinkt niet heel erg aannemelijk. 6. Voor waterstof zie de beantwoording van vraag 23. 7. Om in 2050 aardgasloos te zijn moeten we nu al veel investeren in goed opgeleide mensen die de transitie kunnen uitvoeren. 8. Wij nemen kennis van uw inschatting in deze.
----	---	--

31	<p>Als inwoner van Voorburg ben ik zeer geïnteresseerd in de energie transitie die voor ons ligt. Ook als woning eigenaar wil ik graag weten wat mij financieel boven het hoofd hangt. Al lezende door de RES, LES, TVW en andere documenten zijn mij diverse zaken opgevallen die mij zorgen baren. Belangrijke informatie die een rol zou moeten spelen in de discussie en de besluitvorming, ontbreekt. In onderstaande zal ik een en ander toelichten.</p> <p>Betrokkenheid van bewoners</p> <p>Net als bij de klimaattafels van de overheid, is er geen betrokkenheid van burgers in het proces. De diverse documenten zoals de Lokale Energie Strategie (LES), de Visie en uitgangspuntennotitie voor de Lokale Energie Strategie (VLES), het Rapport ondergrondse ruimte (ROR) en de Transitievisie Warmte (TVW) zijn ambtelijke documenten. Een "burger"versie en een "burger"visie ontbreken. Wie heeft het totaal 169 bladzijden gelezen? Het is mij niet gelukt. Wie na zoveel pagina's ambtelijk proza over warmtepompen, warmtenetten, isolatie hybride pompen, groene waterstof, H+++ beglazing, m³/kWh/TJ, all electric, stakeholders etc. niet volledig murw gebeukt is, mag zijn vinger opsteken. Er zijn een aantal (digitale) bijeenkomsten geweest over de energietransitie, waaraan maar enkele tientallen bewoners hebben meegedaan. In de presentatie over de RES ging het voornamelijk over LES zaken. Bij de presentatie over de LES zaten diverse partijen aan tafel maar geen bewoners. Er werden animatie vertoond geschikt voor basisschool groep 1. Tijdens laatste presentatie heb ik als eerste van een reeks vragen opgemerkt dat gekozen moet worden voor isolatie i.p.v. wijkgericht afkoppelen van het gasnet. Deze vraag is niet in de discussie ingebracht. Zo betrek je geen bewoners in een presentatie! De enquête in 2020 over de energie transitie was een aanfluiting. Wat algemene vragen die meer betrekking hebben op de huidige situatie dan op een transitieplan. Onbruikbaar als informatiebron. Voor veel burgers is de transitie een ver van mijn bed show en is men niet bekend met de inhoud van de hierboven genoemde documenten. Gesuggereerd wordt dat bewoners een keuze mogelijkheid krijgen. Dat is een illusie. Veel mensen zouden het liefst op gas willen blijven koken. Ik heb de griffie het verzoek gericht tot het plannen van een avond waarbij bewoners centraal staan. Hier is geen reactie gekomen. Van burger participatie, wat als belangrijke voorwaarde is genoemd, is dus tot nu toe geen sprake. Na eerdere echecs met bewoners overleg heeft het college er blijkbaar nu van afgezien. In een motie is vastgelegd: "In het kader van een open bestuursstijl proactief zorg te dragen voor relevante, goed leesbare en duidelijke informatievoorziening (digitaal en fysiek) rond de lokale energietransitie voor alle betrokken inwoners van Leidschendam-Voorburg, voor de lengte van het project." Het college heeft hieraan geen vervolg gegeven waardoor de inbreng van de bewoners beperkt blijft tot het geven van een schriftelijke reactie. In de praktijk betekent dit geen inbreng omdat bewoners geen idee hebben wat er op hen af gaat komen en dan ook niet eens toekomen aan het stellen van vragen. Bijzonderheid: voor de werkzaamheden rond de Utrechtse baan gaat wél een bewonersavond worden georganiseerd.</p>	<p>Wij zien dat inwoners uiteenlopende wensen en mogelijkheden hebben om in de energietransitie stappen te zetten. Sommige bewoners zoals u zijn zich goed bewust van de opgave en wat dit mogelijk kan betekenen voor hun woning in de toekomst. Anderen zijn zich nog nauwelijks bewust van deze opgave. De gemeente zoekt steeds in presentaties, zoals filmpjes en bijeenkomsten naar manieren om tegemoet te komen aan deze verschillende groepen inwoners. Bij het opstellen van de huidige plannen hebben we veel meningen en andere informatie verzameld tijdens bewonersbijeenkomsten en andere bewonerscontacten, zoals webinars voor VvE's maar ook enquêtes en polls. Ook hebben we de verschillende (wijk)bijeenkomsten georganiseerd, waarbij bewoners vertegenwoordigd zijn door bijvoorbeeld wijkverenigingen, VvE's, Stichting Duurzaam LV, Energy Common, huurderscommissies en huurdersverenigingen. We staan aan de start van een langdurige opgave waar we naar verwachting nog heel veel moeten bijeenkomen, overleggen, afstemmen en informatie verzamelen, afwegen en besluiten. Daar hebben we iedereen voor nodig. Als er groepen bewoners niet in de gelegenheid zijn om hieraan deel te nemen, dan willen we er graag voor zorgen dat de belangen van deze bewoners op een andere manier vertegenwoordigd zijn.</p>
----	---	---

32	<p>Ik maak bezwaar tegen de keuze van de wijk Essesteijn als 1 van de vier transitiewijken tot 2030. Dit aangezien het op basis van de in de stukken genoemde criteria in zijn geheel niet logisch om (grote delen van) Essensteijn te selecteren als een wijk die binnen 10 jaar van het gas af moet. Het gaat hier namelijk veelal om oude woningen die slecht en duur isoleerbaar zijn en waarbij de huidige duurzame alternatieven op dit moment simpelweg nog niet functioneren. Essesteijn voldoet volgens de stukken slechts aan 1 van de 6 genoemde criteria. Dat is armoede, oftewel zeer onverstandig. De wijk heeft bovendien slechts zeer beperkt woningcoöperatie woningen, dus 1 van de twee criteria doet hiermee feitelijk niet ter zaken. Daarmee blijft alleen het criterium van eenvormige woningen over. Dat klopt: eenvormige woningen waarvoor de huidige technieken op dit moment totaal niet geschikt zijn.</p>	<p>Essesteijn is inderdaad benoemd als een van de vier transitiewijken, zij het dat het niet op het vizier staat om als allereerste mee te beginnen. In een deel van Essesteijn heeft het Wijklab Essesteijn gelopen en daardoor is er al veel waardevolle informatie voor de energietransitie beschikbaar. Daarnaast staat in een deel van Essesteijn een renovatieplanning op stapel en is het centrale gebied met gestapelde bouw gelegen nabij de Duneau rivierwaterleiding en dat biedt mogelijk een koppelkans voor auqathermie in combinatie met de werkzaamheden voor de onderdoorgangen van de N14 die gerealiseerd worden. Daarvoor is een zeker momentum dat benut moet worden. Isolatie en verwarmingstechnieken ontwikkelen zich nu snel en met een doorlooptijd van 10 jaar voor de wijk zou dat voldoende moeten zijn. De eenvormigheid van de woningen is inderdaad een belangrijk criterium omdat een gevonden oplossing dan makkelijk over de gehele buurt gekopieerd kan worden.</p>
33	<p>Als buurtvereniging van de geschakelde huizen in Klein Plaspoelpolder herkennen we het belang van isolatie als eerste stap. We investeren er ook al in. Kan de gemeente aangeven welke isolatie-maatregelen voldoende zijn, om te voorkomen dat er te veel of te weinig wordt geïnvesteerd? De rol van de gemeente als subsidieverstrekker is te onbetrouwbaar, dat moet beter. Wil de gemeente exact definiëren wat tot KPP wordt gerekend, nu je een behoorlijk aantal bewoners nodig hebt om een collectieve aanpak betaalbaar te houden. We dringen aan dat de gemeente een gerenommeerde adviseur aantrekt voor het onderzoek in onze transitiewijk. De rol van EnergyCommon is daarbij te vrijblijvend, de ervaring van het kortgeleden opgerichte EC te gering. EC tevens als vertegenwoordiger van de bewoners aanmerken bevreemd. Hoe borgt de gemeente dat EC niet de preferred supplier wordt en waarom mogen de bewoners van de transitiewijk niet zelf bepalen wie hen vertegenwoordigt? Komen tot een collectieve oplossing als eigenaar/bewoners samen met een woningbouwvereniging vergt een goed evenwicht in de verschillende belangen. Hoe gaat de besluitvorming plaats vinden?</p>	<p>De gemeente ondersteunt bewonersinitiatieven, bijvoorbeeld om te bepalen welk isolatieniveau in een bepaald woningtype in een buurt of straat wordt geadviseerd door een gecertificeerd energieadviseur. In ruil voor deze ondersteuning vraagt de gemeente om deze informatie te delen met andere bewoners met dit zelfde woningtype en een collectieve inkoopactie voor isolatiemaatregelen in deze buurt te starten. Om een beeld te geven van welk isolatieniveau wordt aanbevolen voor een woning en voor bouwdelen heeft het rijk de zogenoemde standaard- en streefwaarden opgesteld. De gemeente heeft de subsidie voor isolatie nu voor meerdere jaren vastgesteld. Als blijkt tijdens het opstellen van het wijkuitvoeringsplan dat de businesscase voor een collectieve warmteoplossing meerdere woningen moeten worden aangesloten dan tot dan toe betrokken zijn, dan zullen we tegen die tijd met alle betrokken belanghebbenden bespreken in hoeverre we dit verder moeten onderzoeken. In de fase van het wijkuitvoeringsplan gaan we de wijze van participatie en vertegenwoordiging van bewoners verder uitwerken. Hierbij staan we open voor iedere bewoner en groepen bewoners die als voorlopers een aanjaagfunctie kunnen vervullen. We zullen daarbij partijen als Energy Common LV hard nodig hebben. Ook de wijze van besluitvorming is nog niet vastgelegd, ook hierbij hebben we alle inzichten, professioneel en niet professioneel nodig om gedragen plannen te maken waar verschillende belangen zorgvuldig zijn afgewogen. De begrenzing van het transitiegebied staat op de afbeelding op pagina 42 van de TVW. De grenzen van de transitiegebieden zijn nog niet scherp afgebakend. Mogelijk worden ze gedurende het traject van de wijkgesprekken verder verfijnd.</p>
34	<p>Ik ben heel blij met de aardgasenergie, zeker om met gas te koken. Dat wil ik ook in toekomst niet missen. Daarom hoop ik dat het mogelijk is om in toekomst meerdere energiebronnen te kunnen gebruiken voor verschillende doelen en toepassingen.</p>	<p>In 2050 moeten alle Nederlandse woningen energieneutraal en aardgasvrij zijn. Nieuwbouwwoningen krijgen al een aantal jaar geen gasaansluiting meer. Bestaande woningen gaan stapsgewijs van het gas af. Uw gasfornuis kunt u vervangen door een inductiekookplaat die op elektriciteit werkt. Met inductie kookt u net zo snel als met een gasfornuis; en het is ook nog eens makkelijker schoon te houden. Een gasoven vervangt u door een elektrische oven.</p>

<p>35</p>	<p>Verkorte weergave reactie EC-LV op de LES en TWV.</p> <p>Visie</p> <ul style="list-style-type: none"> – Een meer omvattende visie op hoe de gemeente duurzaam is ingericht en welke energie-infrastructuur daarvoor nodig is, ontbreekt. Inzicht in de gewenste eindsituatie (stip op de horizon) en de tussenstappen kan duidelijk maken waarom we het doen en wat de toegevoegde waarde is van de energietransitie voor de gemeente en haar inwoners. – EC-LV zou graag een stappenplan willen toevoegen dat, per stap tot 2030 en daarna, inzicht geeft in hoe tijdig tot een resultaat kan worden gekomen én aangeeft wat de consequenties zijn indien het doel niet gehaald wordt. – Uit de documenten komt de urgentie van de energietransitie niet voldoende duidelijk naar voren. Wat gebeurt er als inwoners ondanks een participatiecampagne niet meedoen? – EC-LV is van mening dat de energietransitie om een collectieve aanpak vraagt. <p>Financiën</p> <ul style="list-style-type: none"> – Betaalbaarheid is een randvoorwaarde, maar verder niet uitgewerkt. De documenten geven geen inzicht in wat de energietransitie de individuele inwoners (en Leidschendam-Voorburg als gemeente) gaat kosten en opleveren. – Wie gaat dat betalen? Inclusie is een strategische grondslag, maar de documenten gaan niet in op het socialiseren van de kosten (gelijkheidsprincipe) en het risico van scheefgroei tussen kapitaalkrachtige voorlopers en minder sterke achterblijvers die hogere lasten te dragen krijgen (voorkomen van energiearmoede). <p>Innovatie</p> <ul style="list-style-type: none"> – We kunnen in 2021 niet alles weten. Innovatie is van groot belang om de energietransitie tot een goed einde te brengen. EC-LV pleit voor meer aandacht voor noodzakelijke innovatie (zoals energieopslag, smart grids, hybride tussenoplossingen, gebruik van duurzaam gas, waterstof-opwek en -transport). Het groeiende belang van koeling en ventilatie moet ook geadresseerd worden. <p>Participatie</p> <ul style="list-style-type: none"> – Gemeente en inwoners hebben elkaar nodig om samen de klus te klaren. Aandacht voor een goed participatieproces is in ons aller belang om de hele transitie te laten slagen. – De documenten zijn gemeente-centrisch beschreven. De gemeente heeft de regie, maar wat gaat de gemeente nu doen? – Participatie is meer dan alleen inspraak. Wat gaan we doen om co-creatie en coproductie mogelijk te maken? Hoe betrekken we kennis en expertise van inwoners? Wat doet de gemeente om lokaal eigendom van elektriciteit-opwek te bevorderen of af te dwingen? – De energietransitie is een traject van jaren. Om inwoners voor langere tijd betrokken te houden, is een voortdurende verleidingscampagne nodig. Een stappenplan met voor inwoners per stap duidelijke voordelen kan daarbij helpen. – EC-LV wordt veel genoemd als partner in de uitvoering, maar hoe ziet dat eruit? Als we meer volwassen participatie willen, dan: 1) niet alleen als vrijblijvende adviseur aan de zijlijn, maar als mede-eigenaar van het probleem en de oplossingen en 2) mogelijk gemaakt met goede afspraken over wie wat doet en hoe dat ondersteund wordt. <p>Conclusie</p> <p>Er is nog heel veel uit te werken in de uitvoering van strategie en visie. Inwoners in onze gemeente (en met name de leden van EC-LV) hebben veel kennis en ervaring in huis op het gebied van energietransitie en participatieprocessen. EC-LV wil en kan meehelpen – inhoudelijk en om inwoners te verleiden tot participatie – maar dan wel als meer volwaardige partner.</p>	<p>De suggesties - vragen en opmerkingen worden hier kort beantwoord. Andere meer generieke zaken zijn meegenomen in het eindverslag en daar beantwoord. Daar wij structureel met elkaar in gesprek zijn, worden de door u aangereikte punten verder meegenomen in onze overleggen met elkaar in de komende periode. Hierna is de essentie verkort weergegeven op uw inbreng. Visie: De LES en de TVW zijn geen eindstation maar levende documenten die zullen worden aangepast op actuele ontwikkelingen. Daarnaast zijn beiden ook een bouwsteen voor de op te stellen Omgevingsvisie. Daarin wordt integraal en breder gekeken naar de samenhang van ontwikkelingen en beleid. Nadere uitwerking daarvan wordt in 2022 opgepakt. Om de plannen om te zetten naar nieuwe zon- en warmteprojecten, moet de blik nu richting de uitvoering. Wij zullen de 'doeners' in de energietransitie, zoals de netbeheerder, woningcorporaties en energiecoöperaties actief blijven vragen om van de LES en de TVW een succes te maken. In de wijkuitvoeringsplannen gaan we verder concretiseren en zal meer aandacht worden besteed aan de technische en financiële uitvoerbaarheid. Financiën: Van het Rijk is financiële ondersteuning nodig om deze grote maatschappelijke opgaven financieel mogelijk te maken. Aandacht voor betaalbaarheid is van groot belang, zie ook het eindverslag en antwoord op vraag 18. Innovatie: Wij houden alle nieuwe ontwikkelingen nauwgezet bij en brengen deze in als mogelijke oplossingen. Participatie: Wat betreft participatie en communicatie biedt hoofdstuk 7 van de LES voldoende ruimte om invulling te geven aan de wensen van EC-LV. Per transitiewijk willen we aansluiten bij de behoeften van de wijk. In de ene wijk zal dat iets meer communicatie zijn, in de andere meer participatief.</p>
-----------	--	---

36	<p>Graag geven wij als Stichting Duurzaam Leidschendam-Voorburg onze visie mee op de concept-Lokale Energie Strategie (LES) en de concept-Transitievisie Warmte (TVW). Als Stichting Duurzaam LV hebben wij deelgenomen aan de Kerngroep LES, waar de gemeente met de input van een aantal stakeholders de LES heeft voorbereid. We hebben met plezier deelgenomen aan de Kerngroep, omdat we hier met de woningcorporaties, het MKB en nog een aantal andere deskundige organisaties gezamenlijk konden praten over hoe de energietransitie in Leidschendam-Voorburg van de grond kan en moet komen. Los van onze inbreng in de Kerngroep, hebben we nog een aantal zienswijzen die we graag meegeven in de hoop én verwachting dat deze worden meegenomen in het proces tot vaststelling van de Lokale Energie Strategie en de Transitievisie Warmte. Daarom sturen wij onze zienswijze cc ook aan de leden van de Gemeenteraad. Onze zienswijze vindt u hieronder. Ik begin met het meegeven van onze belangrijkste aandachtspunten en voorstellen voor aanpassing.</p>	<p>De zienswijzen van Stichting Duurzaam Leidschendam-Voorburg zijn per punt hierna weergegeven en van antwoord voorzien. Andere meer generieke zaken zijn meegenomen in het eindverslag.</p>
	<p>St DZ LV Participatie op 1!: participatie betekent het meenemen van álle inwoners. Informatie verschaffen aan onze inwoners is hard nodig om draagvlak te krijgen voor zo'n complex onderwerp als energietransitie. Tot nu toe zijn inwoners nog nauwelijks meegenomen, hooguit de mensen in de geselecteerde wijken. De meeste inwoners, zo horen wij, hebben van de gemeente nog niets gehoord over energietransitie. Neem als gemeente de lead richting inwoners! Een brief met uitleg over de planning, inclusief tijdschema, en bijvoorbeeld een bon erbij voor een energiecoach of een led-lamp, maakt dat de mensen weten wat de gemeente hen wil vertellen.</p>	<p>Wij zijn het niet eens met de stelling dat onze inwoners onvoldoende zijn meegenomen in de LES. Vanaf 2019 zijn inwoners op inloopavonden meegenomen met de totstandkoming van de uitgangspuntennotitie en tussentijds zijn meerdere webinars georganiseerd. St DZLV en EC-LV zijn als vorm van representant van onze inwoners meegenomen in de kerngroep LES en de raad als democratisch gekozen vertegenwoordiging van onze inwoners is ook periodiek meegenomen. Er is een ruime inspraaktermijn geweest op de LES en TVW en via de socials en media is daar ruim aandacht aan besteed. Alle inwoners per brief informeren over een nog niet door de raad vastgesteld plan is hoogst ongebruikelijk. Participatie staat uitgebreid beschreven in hoofdstuk 7. Daarnaast berichten wij regelmatig in 't krantje over onderwerpen als duurzaamheid en energie.</p>
	<p>St DZ LV vraag Financiële ondersteuning op 2! Iedereen weet dat energietransitie duur is. Dat is één van de redenen dat veel inwoners hier nog niet aan willen. Een subsidie op zonnepanelen of een groen dak is absoluut onvoldoende om inwoners zelf te laten starten, ze hebben een flinke financiële duw van de gemeente nodig. Creëer een groot fonds, een nieuw "Marshall-Plan", waarin genoeg geld zit om de plannen tot 2030 daadwerkelijk te kunnen uitvoeren. Zet wel druk op het rijk, maar wacht niet! Er is geld van de verkoop van de aandelen Eneco, zet dit meer dan nu apart voor energietransitie. De gemeente moet echt zelf aan de slag.</p>	<p>De energietransitie gaat inderdaad een hoop geld kosten, maar het is nog onduidelijk hoeveel dat exact zal zijn. Het is evident dat het Rijk flink zal moeten bijspringen. De raad heeft een deel van de Enecogelden bestemd voor de energietransitie en daarvoor is een bestedingsplan vastgesteld. Wij zouden graag iedereen financieel ondersteunen, maar dat gaat nu eenmaal niet. Via de gemeentelijke subsidieregeling en voordelige duurzaamheidsleningen biedt de gemeente echter een mooi pakket in verhouding tot andere gemeenten die helemaal geen middelen hebben. Een subsidie op zonnepanelen is echt niet meer nodig, in 2020 zijn maar liefst 18.000 zonnepanelen in onze gemeente geplaatst zonder gemeentelijke subsidie.</p>
	<p>St DZ LV vraag Meer ambitie: De gemeente mag veel meer ambitie uitstralen. De LES leest als een stuk voor 4 wijken, en straalt uit dat dit al heel lastig (en duur) zal zijn. Maar we hebben wel een grote opgave, en niet de tijd om dit op zijn elf-en-dertigst te doen. Geef in de LES en de TVW ook aan wat je daarna gaat doen en hoe we tot het eindresultaat denken te komen. Er moet in 2022 een Duurzaamheids Uitvoeringsplan liggen, met doelen, tijdpad en middelen.</p>	<p>De energietransitie is een dermate grote opgave dat het niet past om te verlangen om een hogere ambitie te hanteren. Wij kijken naar wat past bij de stad en wat behapbaar is voor onze organisatie. Daarnaast kan men zich afvragen of de markt wel voldoende mens en materieel kan leveren voor een hogere ambitie. Wij geven er de voorkeur aan om goed en zorgvuldig te werk te gaan en niet te ambitieus en gehaast want de transitie grijpt echt in op de samenleving. Het huidige Duurzaamheidsplan loopt tot en met 2022. In de loop van 2022 zal een nieuw duurzaamheidsplan voor de periode van 2023 en verder opgesteld worden.</p>

	<p>St DZ LV Aansluiten bij andere initiatieven: Waarom zijn we niet intensiever aangesloten op Warmtelinq, biedt dit niet een kans die precies op tijd op ons pad komt? Of bij andere initiatieven van gemeenten om ons heen. Dan liften we mee op een grootschaliger aanpak van de energietransitie. En hoeven we niet telkens zelf het wiel uit te vinden.</p>	<p>DZ LV is via de Kerngroep aangesloten bij de totstandkoming van de LES en TVW. Via dat kanaal heeft u kennis kunnen nemen van het CE-rapport over warmtebronnen, het Wareco rapport over ondergrondse ruimte voor warmtenetten en de totstandkoming van de Transitievisie waar de relatie wordt gelegd tussen warmtenetten, warmtevraagdichtheid, bebouwingskenmerken en of warmtenetten in de grond passen. Uit die analyse blijkt dat Warmtelinq niet de ultieme oplossing is voor onze gemeente. Daarom is doorvertaald dat we sterk inzetten op woningisolatie en andere warmteoplossingen.</p>
	<p>St DZ LV Houdt alle opties open: We kennen het besluit van de gemeenteraad om niet verder te gaan met windenergie. Maar is dat op de lange termijn houdbaar? Houdt de discussie open, zolang we nog niet weten of we ons doel kunnen halen met de huidige inzet. In de tussentijd kan ook veel meer ingezet worden op zonne-energie, niet alleen op de daken van panden, maar ook langs de verbindingswegen, de A4 en langs de polder</p>	<p>In de raad is een recent besluit over windenergie genomen, dat besluit blijft in stand tot een nieuwe raad eventueel anders beslist. Wat betreft zonneenergie worden al de nodige activiteiten verricht om de opwek te bevorderen.</p>
	<p>St DZ LV VVE's: er is nóg meer aandacht nodig voor VVE's. Uit de Kerngroep kwam naar voren dat we vele VVE's hebben in Leidschendam-Voorburg. Zonder ondersteuning krijg je die nooit mee om te investeren in energietransitie en duurzaamheid. We hebben ze wel nodig, dus zorg voor instrumenten die de VVE's aan het werk zetten.</p>	<p>De behoefte van VVE's is bekend en er zijn al enkele webinars met VVE's geweest. Inmiddels is er een VVE-café opgezet om VVE's verder op gang te helpen en hun behoeften voor de energietransitie verder in beeld te krijgen.</p>
37	<p>"In aanvulling op bijlage F onder het kopje 'Impact van warmtetransitie op de drinkwaterinfrastructuur' adviseert Dunea een minimale afstand tussen warmtenetten en drinkwaterleidingen op te nemen van 1.5 – 2 meter in de TVW Leidschendam-Voorburg. In aanvulling op hoofdstuk 3.2 Hoe kiezen we de transitiewijken? Zouden we graag zien dat drinkwaterleidingen aan het kopje 'Wijken waar mee koppelkansen zijn door het vervangen van de gasleiding' wordt toegevoegd.</p> <p>Toelichting: meekoppelkansen met geplande onderhoudswerkzaamheden en vervangingsbeleid van nutsbedrijven, waaronder Dunea, helpen om maatschappelijke kosten te drukken, overlast te voorkomen en continuïteit te verzekeren. In hoofdstuk 7.6 Rollen betrokken partijen worden samenwerkingspartners van de TVW genoemd. Ten eerste zijn we erg blij dat Dunea het drinkwaterbedrijf wordt genoemd. Het verzoek is om in dit hoofdstuk onderscheid te maken tussen Dunea N.V. - het drinkwaterbedrijf – en Dunea Warmte & Koude – het warmtebedrijf en dochteronderneming van Dunea N.V.. Wij zien naast Dunea N.V., Dunea Warmte & Koude, graag toegevoegd aan de lijst met stakeholders/partners.</p> <p>4. Een nieuwe punt m.b.t. de BAL-leiding die door jullie gemeente loopt. Een aantal keer wordt de rivieraanvoerleiding van Dunea genoemd als warmteoplossing. Vanuit Dunea drinkwaterbedrijf wordt deze leiding onze BAL-leiding genoemd. Deze is cruciaal voor de drinkwatervoorziening en moet ten allen tijden bereikbaar zijn. Graag zien wij daarom het volgende stukje toegevoegd over de BAL-leiding:</p> <p>Voorstel: In Leidschendam-Voorburg ligt Dunea's rivier-aanvoerleiding dat voorgezuiverd rivierwater naar de duinen vervoert. Tevens ligt er een uitgebreid transportleidingnet dat drinkwater naar de inwoners brengt. Deze leidingen zijn cruciaal voor de drinkwatervoorziening. Dunea en gemeenten hanteren daarom een bovengrondse beschermingszone van 2 x 9 meter voor transportleidingen >800 mm, gemeten vanaf het hart van de leiding. Bij transportleidingen <800 mm en >400 mm geldt er een beschermingszone van 2 x 5 meter. Deze beschermingszone dient geheel vrijgehouden te worden van objecten, zoals gebouwen, bomen en palen, om werkzaamheden aan deze leiding in de toekomst mogelijk te houden. Wij adviseren de beschermingszones van onze drinkwaterleidingen op te nemen in de TVW."</p>	<p>De voorstellen van Dunea zijn verwerkt in de TVW met uitzondering van het vastleggen van beschermingszones van leidingen. De Transitievisie Warmte is niet de plaats om juridische, ruimtelijke belemmeringen op te nemen omdat dat in het omgevingsplan thuishoort.</p>